మృతుల భాష

– డా. వి. చంద్రశేఖర రావు

ఒక రహస్యమైన ప్రయాణం. పెద్దగా లగేజీ ఏమీ లేదు. గుడ్డ సంచి, లాల్చీ, పైజమా, మఫ్లర్. రెండు మూడు కవితా సంపుటాలు. రాసుకోడానికో డైరీ. చాలా దూరం బస్సులలో ప్రయాణం. నాటురోడ్డు. దుమ్ము తెర. బస్సు కిందా మీదా మనుషులు. జనం మధ్యలోకి రహస్యంగా. అజ్ఞాత గాయకుడి కోసం వెతుకులాట. తెలంగాణా ప్రాంతంలో మనుషులు హఠాత్తుగా మాయమవటం ఆశ్చర్యకరమైన విషయమేమీ కాదు. మనిషి మాయమైన వెంటనే సంస్థలు, పార్టీలు రెడ్ ఎలర్ట్ అవుతాయి. వాల్‌పోస్టర్లు, పేపరు ప్రకటనలు, కోర్టుల ద్వారా చేసే ప్రయత్నాలు చకచకా జరిగిపోతాయి. శివయ్య గురించి అట్లాంటి ప్రయత్నాలేమీ జరిగినట్లు లేవు. లేఖల శీర్షికలో పాఠకుడెవరో రాసిన ఉత్తరం ద్వారానే ఈ విషయం తెలిసింది ప్రపంచానికి. శివయ్య పాటలు ఒక మిత్రుడి ఇంట్లో కాసెట్లలో విన్నాను. అతని ఫోటో అద్భుతం. అకల్మషమైన ప్రజల జీవభాష ఉందా పాటల్లో. పోరాట గీతాలకు అవసరమైన ఊగు, ఉద్వేగం ఉన్నాయి ఆ పాటల్లో.

మనుషుల రొద. బస్సు లొడ లొడ శబ్దం. పల్లని దుమ్ము తెర హఠాత్తుగా ఆగిపోయింది. అలికిడి లేని నిర్జన ప్రాంతంలో బస్సు ఆగింది. నలుగురు ఆడవాళ్ళు మధ్య వయసున్న ఆసామీ దిగారు. పోలీసు అవుట్ పోస్ట్, సెంట్రీలు, కవాతు శబ్దాలు ఏవేవో ఊహించుకున్నారు. అట్లాంటిదేమీ లేదు. ఒక నిశ్శబ్దం! ఎండిపోయిన పొలాలు. ఒంటరిగా, నిర్లిప్తంగా ఎక్కడా వచ్చుదనమే లేని నేలలు. మనుషుల అలికిడే కాదు. పక్షుల అరుపులు. కీటకాల చప్పుళ్ళు ఏమీలేని భయం గొలిపే నిశ్శబ్దం. నాతో పాటు బస్సు దిగిన వాళ్ళు నన్ను పలకరించలేదు. నా ఉనికిని గమనించనట్లే ముందుకు సాగారు. సన్నని కాలిదారి. వాళ్ళేమీ మాట్లాడుకోవటం లేదు. యంత్రాల మాదిరి నడుచుకుంటూ వెళ్తున్నారు. బహుశా ఇక్కడ మాటలు కూడా నిషేధమేమో?

హఠాత్తుగా ఒక ప్రశ్న! ఇంతకీ నేను దేన్ని వెతుకుతున్నాను. కేవలం గాయకుడి గురించేనా? బహుశా కాదు. మామూలు మనుషులే గొప్ప కవులుగా గాయకులుగా రూపాంతరం చెందే ప్రక్రియను తెలుసుకోవాలని కూడా! హైదరాబాద్‌లో నలుగురు మిత్రుల సాయంతో శివయ్యగురించి హెబియస్ కార్పస్ పిటిషన్ కూడా వేశాను. శివయ్య తిరిగి కనిపిస్తాడా?

ఊరు దగ్గరైంది. ఊరంటే చైతన్యం. పచ్చదనం. కానీ ఈ ఊరు సంతాపంలా వుంది. దుఃఖంలా ఉంది. శవాన్ని ముందు పెట్టుకొన్న ఇల్లులా ఉంది.

"శివయ్యగారి కోసం వచ్చాను!" అరుగుపైన మౌనంలా కూర్చున్న వృద్ధుణ్ణి అడిగాను. "ఎవరు పోలీసులా?" చాలా నిర్లిప్తంగా అడిగాడు. "కాదు. పేపర్లో పని చేస్తాను!" నావైపు ఎగాదిగా చూసి తూర్పువైపుకి వేలు చూపి" విశ్వనాథం సార్ ఇంటికి వెళ్ళండి!" అంటూ లోపలికి వెళ్ళిపోయాడు.

తూర్పు వైపు వీధిలో చాలా దూరం నడిచాను. నిర్మానుష్యంగా ఉన్న ఇళ్ళు. తలుపులు తాళాలు వేసి ఉన్నాయి. కుక్కలు తోకాడించుకుంటూ ఇళ్ళ చుట్టూ తిరుగుతున్నాయి. అక్కడక్కడ ఇళ్ళ ముందు ముసలివాళ్ళు, ఎవరికోసమో ఎదురు చూస్తున్న వాళ్ళలా. ఎండిపోయి అస్థిపంజరాల్లా ఉన్న పశువులు. పూర్వమొకప్పుడు సిద్ధార్థుడిని బౌద్ధంలోకి నడిపిన దృశ్యాలు ఇట్లాగే ఉండేవేమో?

ఒక నడివయసు మనిషి. పంచె, లాల్చీ చేతులో పుస్తకాలు. కాస్త చదువుకున్నవాడిలా కనిపించాడు. ఎవరు కావాలి అన్నట్లుగా చూశాడు.

"విశ్వనాథం అనేసారు గురించి, శివయ్య గురించి మాట్లాడుదామని ..."

ఆశ్చర్యంగా నా వైపు చూసి "నేను విశ్వనాథం! శివయ్య గురించి ఏమిటి కావాలి?" అన్నాడు ముఖాన్ని చిట్లిస్తూ.

సమాధానం చెప్పకుండా అతని వెంటే నడిచాను. "ఏ పత్రికలో పని చేస్తుంటావు?" జవాబు చెప్పాను. ఐడెంటిటీ కార్డు చూపించాను. హఠాత్తుగా ఏదో ట్రాన్స్‌లోకి వెళ్ళినవాడిలా ఆయన మాట్లాడటం మొదలుపెట్టాడు.

"ఊరి చావడిలో ఒక రోజు ముసలివాడి పాట కచేరీ. వద్దనుకున్నా అయస్కాంతంలా ఆ ప్రదేశానికి లాక్కువెళ్ళింది పాట. డప్పుపై వాయిస్తూ, లయగా చిందు వేస్తూ అతను పాడిన పాటలు వినడం గొప్ప అనుభవం.

చుట్టూ జనం. సినిమా, టివి సంస్కృతి అంతగా లేని పల్లె ఇది. పాట చుట్టూ మెల్లమెల్లగా మూగిన బెల్లపు చీమల్లా జనం.

కొంచెం మొరటుగా మురికి ఉన్నాడా మనిషి. పెరిగిన గడ్డం. దువ్వని తల. చిరుగుల పంచె. ఛాతీపై పోరాడే నల్లని గొంగళి. అతని రూపానికి పాటలోని మాధుర్యానికి పొంతన కుదరదు. కళ్ళు మూసుకొని వింటేనో అనుకున్నాను. ఊహు! ఊగిపోతున్న అతని శరీరం. లయగా కదులుతున్న అవయవాలు, తుళ్ళిపడుతున్న నదిని చూస్తున్నట్లుగా ఉంటుంది. పాట, అతని బండబారిన పెదాల నుంచి మాత్రమేకాక మొత్తం దేహం నుంచి ఊర్తుతున్న జలలా ఉంది.

మామూలు పదాలే, మామూలు జీవితమే. పల్లెలు, సేద్యాలు, కల్లాలు, మార్పులు, కుప్పలు, దుక్కిటెద్దులు – పండగలు పబ్బాలు, గ్రామ జీవితం గురించే పాడుతున్నాడు. హఠాత్తుగా దృశ్యం మారుతుంది. పాటలన్నీ కుత్తుకలు తెగిన పూలగుత్తులవుతాయి. రక్తం గడ్డ కట్టించే దుఃఖగాథల్ని మెల్లమెల్లగా బయటకు తీస్తాడు. నిప్పుల పొయ్యిలోంచి నడుస్తున్నట్లుగా ఉంటుంది. కొంపదీసి ఇతను నక్సలైటు కాదు కదా! అనుకున్నాను.

ఆవేళ చాలా పొద్దుపోయేదాకా అతని పాట కచేరీ సాగింది. ఉన్న భుజానికి తగిలించుకొని అతను మెల్లగా ముందుకు నడిచాడు. అతనేం అడగడే? డబ్బో, బియ్యమో, బట్టలో – కనీసం రాత్రికి తిండో? అతన్ని ఆపి పలకరించాను. వివరాలు అడిగాను. "ఓ ఊరంటూ లేనివాణ్ణి! మీరు దయతలిస్తే రెన్నాళ్ళు ఇదే నా ఊరు అవుద్ది!" అన్నాడు. ఈ పాటలన్నీ ఎక్కడ నేర్చావని అడిగితే "గాలి లోంచి ఎగిరివచ్చే పాననలా, ఆ పల్లెలో, ఈ పల్లెలో విని వంట బట్టించుకొన్నవే! ఈ పాటలు రక్తమాంసాల్లో భాగాలయినాయి." అన్నాడు తన్మయంగా.

రాత్రికి అతన్ని మా యింటికి తీసుకెళ్ళాను. అన్నం పెట్టి, పడక ఏర్పాటు చేసి – నిద్రపోతూ అతను యథాలాపంగా ఒక పాట అందుకున్నాడు. నిద్ర గురించి, కలల గురించిన పాట. నిద్ర కాపుకోడానికి రాత్రులు అడవుల్లో నడిచి వెళ్ళే బాటసారులు పాడుకునే పాట. కమ్మని పాటల పరిమళం ముఖాన్ని తాకుతుండగా గొప్ప సుఖవంతమైన నిద్ర పోయానా రాత్రి.

ఆంధ్రజ్యోతి సచిత్రవారపత్రిక, న్యూజెర్సీ తెలుగు కళా సమితి, రాజా లక్ష్మి ఫౌండేషన్ సంయుక్తంగా నిర్వహించిన కథల పోటీలో సాధారణ ప్రచురణకు ఎంపికైన కథ.

అతని పాటల్ని సొంతం చేసుకోవాలనే పేరాశ కలిగింది. మరునటి రోజు, ఆ మరునటి రోజు అతనికి మా యింట్లోనే వసతి యిచ్చాను. స్కూలుకు తీసుకెళ్ళాను. స్కూలు పిల్లల కోసం అతను పాడాడు. అయస్కాంతం ముక్కల్లా ఇట్టే పిల్లల్ని ఆకట్టుకున్నాయి. పాఠశాల ఒక బృందగానం అయింది.

స్కూల్లోనే ఒక మూలనున్న గది యిచ్చి, అతనికి ఇష్టమైనన్ని రోజులు ఇక్కడ ఉండమని అడిగాను.

అతను మా పల్లెకు అధికారికమైన సంగీత విద్వాంసుడు అయ్యాడు. మధ్యాహ్నం పొలాల మధ్యకు వెళ్ళి కూలీలగుండె చప్పుడయ్యే వాడు. సాయంకాలం గ్రామ చావడిలో పోరాట గాథలయ్యే వాడు. ఇళ్ళలో పండగలకు అతని పాటలే ప్రత్యేక విందు. గ్రామం అతన్ని తనలో కలిపేసుకుంది.

"నా చిన్నతనంలో నాకు చదువు చెప్పించాలని మా అయ్య తెగ ఉబలాటపడేవాడు. ఫాదిర్ల బడిలో వేశాడు ఉండటం కూడా అక్కడే. 'ఎస్!', 'నో' 'మై నేమ్!' లాంటి రెండు మూడు ముక్కలు తప్ప పాధిర్ల భాష నాకు ఎక్కనే లేదు. వాళ్ళ ఇళ్ళు ఊడ్చి, బట్ట ఉతికి, జీతం లేని కూలీనయ్యానే గానీ నాకు చదువు అబ్బలేదు. అయిదో తరగతి మూడుసార్లు తప్పినాక మా అయ్య వినుగెత్తి నన్ను వెనక్కు తెచ్చాడు. "మొరటు జాతి! మీకు నాగరికమైన భాషలు రావని ఫాదిరి అయ్యవారు తిట్టి పంపేవాడు. నా వరకు వాళ్ళ భాషే మొరటుగా అనిపించేది. పచ్చి మాంసాన్ని తింటున్నట్లుగా ఉండేది. ఈ పాటలు, పదాలు, నిజమైన జీవ భాష ఇదేనేమో అనిపిస్తుంది!" అతని గతాన్ని చెప్పేవాడు.

"పల్లెలు చచ్చిపోయాయి. ఇక్కడ పనులు పుట్టవు" అంటూ భార్యాపిల్లలు సిటీకి వలస పొయ్యారు. పల్లెలు చచ్చిపోవటమేమిటి? పల్లెలు ఇప్పుడేగా మొదలు పెట్టింది అనుకొని ఇట్లా ఊళ్ళ వెంట పడ్డాను." అనేవాడు.

"నన్ను నక్సలైటు నంటూ పది రోజులు జైల్లో వేసి కుళ్ళబొడిచారు పోలీసోళ్ళు. నాటలు వేసుకొని 'పోరా పిచ్చి నా కొడకా!' అంటూ బయటకు తోలేరు." ఇంకా ఒక్కొక్క పాటలు ఎట్లా పుట్టు కుంది. ఆ సందర్భంగా వివరంగా చెప్పేవాడు. ఆరు నెలల పాటు మా ఊళ్ళోనే ఉన్నాడు. ఊరుదాటి అతని పాట పక్కనున్న పల్లెలకు పాకింది. ఊళ్ళన్నీ పాటల కర్మాగారాలు అయ్యాయి. రాత్రిపూట వేల మధ్య కుర్రవాళ్ళు ఎలుగెత్తిన పాటలయ్యేవాళ్ళు. మామూలు పాటగాడే అనుకున్న వాడు క్రమంగా ఉద్యమయ్యాడు. అతను రహస్యంగా కరపత్రాలు పంచుతున్నాడని పార్టీ మీటింగులకు వెళ్ళేవాడని అనుకునేవాళ్ళు. అయితే అదంతా పుకారే అని నా నమ్మకం.

నెల క్రితం ఒకసారి నాకు డియిఓ ఆఫీసు నుండి పిలుపు వచ్చింది. డియిఓ గదిలో మరో మనిషి క్రూరంగా ఉన్నాడు. నియంతలా కోపంగా, అసహనంగా మాట్లాడేడు. "ఇంటరాగేషన్ అంటూ నన్ను వెంట తీసుకెళ్ళాడు. రెండు రోజుల నరకం."

విశ్వనాథం క్షణం సేపు ఆగిపొయ్యాడు. అతని ముఖంలో దుఃఖమో, కోపమో తెలియని ఏంత భావం. ఆపైన మరింక మాట్లాడలేదు. అతని ఇల్లు కూడా వచ్చింది. ఇంటికి చేరగానే లోపలికి తీసుకెళ్ళి - కుర్చీ చూపించాడు. ఏడేళ్ళ పాప. మంచి నీళ్ళు తీసుకువచ్చింది. 'ఇది నా కూతురు!' అంటూ పరిచయం చేశాడు. ఆ పిల్ల నావైపు ఆసక్తిగా చూసి లోపలికి వెళ్ళింది. ఇల్లంతా బోసిగా, ఖాళీగా ఉంది." నా భార్యకు అనారోగ్యంగా ఉంది. ఇంటి పనులన్నీ చిన్నపిల్ల అదే చూస్తుంది." ఏదో సంజాయిషీ ఇస్తున్నవాడిలా చెప్పాడు.

కాఫీ చేసుకువచ్చిందా పాప. "ఈయన కోసం ఏదైనా వంట చెయ్యి! పట్నం నుంచి వచ్చాడు. జర్నలిస్టట!" అంటూ ఆ పాపకు వంట పని పురమాయించి "మీరు రెస్ట్ తీసుకోండి. నేనట్లా ఊళ్ళోకి వెళ్ళొస్తాను!" అంటూ బయటకు నడిచాడు విశ్వనాథం.

ఇల్లు ఖాళీగా, బోసిగా శపించబడ్డ గృహంలా వుంది. వంట గది. మధ్యలో గదికాక మరోగది. ఆ గదిలో విశ్వనాథం భార్య కాబోలు నీరసంగా పడుకొని వుంది. ఆమె పడుకున్న గదిలోంచి పెద్ద లైబ్రరీ కనిపిస్తుంది. మధ్య గదిలో గోడల నిండా ఫోటోలు. పసి పాపలవి. పెళ్ళి ఫోటోలు. ఇద్దరు ముగ్గురు కవుల ఫోటోలు కూడా శ్రీశ్రీ గురజాడ ఉన్నాయి. చిన్నప్పటి విశ్వనాథం ఫోటో కూడా వుంది. లేతముఖం, ఆవేశం, ఉత్సాహం పొంగుతున్నట్లుగా ఉంది.

వంట గది వైపు వెళ్ళాను. పాత కాలపు కట్టెల పొయ్యి. పొయ్యి ముందో పీట. దాని ముందు కూర్చుని కట్టెలు ఎగదోస్తుందా పాప. నా అలికిడి విని "మంచినీళ్ళు కావాలా సార్" అని అడిగింది. వద్దులే అంటూ పక్కనున్న మరో పీట లాక్కుని కూర్చున్నాను. శివ శివయ్య గురించి చెప్పుకుపో తుంది. ఆయన పాటల గురించి ఆయనతో గడిపిన రోజుల గురించి "నెల రోజుల క్రితం నాయన శివయ్య మామ్మ టౌనుకని బయలుదేరారు.." లోపల నుండి ఖళ్ ఖళ్ మంటూ పెద్ద దగ్గు వినబడి లేచి అటువెళ్ళిందా పాప. లేచి నేనూ ఆ గదివైపు వెళ్ళాను.

మంచంపై ఒకవైపుకు ఒత్తిగిలి పడుకుంది ఆవిడ. ముఖం వడలిపోయి తీవ్రమైన అనారోగ్యం ముఖంలో తెలుస్తుంది. నా రాకను గమనిస్తున్నట్లుగా పొడి దగ్గు దగ్గాను. ఆవిడ మేలుకునే ఉన్నట్లు ఉంది. కళ్ళు తెరిచి 'ఏం కావాలి?' అన్నట్లుగా చూసింది. "శివయ్య గురించి, ఆయన గురించి సిటీలో అందరం ఆందోళన పడుతున్నాం. మీరేమయినా వివరాలు చెప్పగలరా?" అన్నాను మాటగా.

నా వైపు క్షణం పాటు దిగులుగా చూసింది. ఆ ముఖంలో దుఃఖం. "నేనేం చెప్తేది? నేనే చెప్తేది?" అంటూ గొణిగింది. హఠాత్తుగా దుఃఖం పొగిలిన చ్చిందావిడకు. మంచం పైనుండి లేచి "రండి!" అంటూ నా చెయ్యి పట్టుకొని గది మధ్యలోకి లాక్కువెళ్ళింది. టేబుల్ సొరుగుల్లోంచి ఒక మూటను బయటకు తీసింది. తెల్లగుడ్డ మూటగా కట్టి ఉంది. "చూడండి!" నా ముందుకు తోసింది.

మూట విప్పి నివ్వెరపోయాను. ఎండిపోయి, కుళ్ళిపోయి, నాసనకొడుతూ పాలిపోయి నమువ వచ్చని ఛాయలో ఉన్న వేలివేళ్ళు. చేతి నిండా నిర్దాక్షిణ్యంగా నరికివేయబడ్డ చేతి వేళ్ళు. "శివయ్యని! శివయ్యని!" అంటూ నేలపై కూలబడి పెద్దపెట్టున ఏడవసాగింది.

పంచిని భుజానికి తగిలించుకొని రోడ్డుపైకి వచ్చాను. నిర్మానుష్యం నన్ను చుట్టుముట్టింది. సంచలనం లేని నీరవం. పక్షులు చెయ్యనిగాలి. నిర్లిప్తంగా చూస్తున్న ఆకాశం. ఊరిని దాటి వచ్చాను. ఊరిబాటపై నిలబడి ఎవరికోసమో ఎదురు చూస్తున్నట్లుగా ఒక ఆకారం. బహుశా అతను విశ్వనాథం ఏమో?

ఒక్కసారి రారా

ఒక్కసారి రారా ఓమెహెరు బాబా
జనన మరణ చిక్కులో చిక్కుకున్నారా
॥ఒక్కసారి॥

నిన్ను జూచి ఎన్నో యుగములాయెరా
నిన్ను గానక నా కనులు కాయగాచె
॥ఒక్కసారి॥

మాయనిద్రనాది......... మేలుకొల్పరాదా
మౌనమేలనయ్య జాలిమాలకయ్య
॥ఒక్కసారి॥

భక్తరంజన..... భక్తార్తి భంజన
భవనాశాంజన అలక్నిరంజన
॥ఒక్కసారి॥
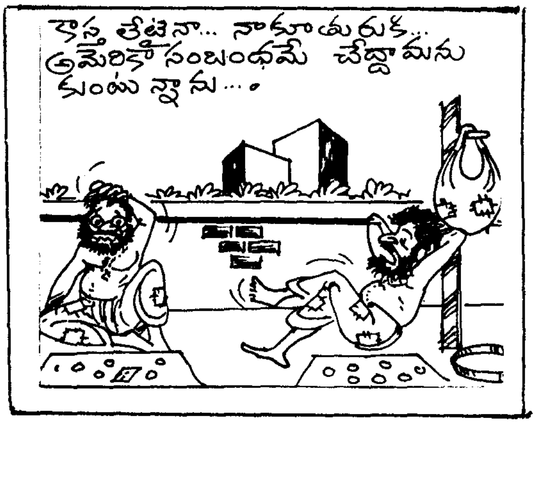
- మంత్రవాది శ్రీరామమూర్తి
Edison, N.J